

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/26506>

Please be advised that this information was generated on 2018-07-07 and may be subject to change.

J. E. Bogaers

III. *Lauriacum* = *Woerden*? (B. H. Stolte jr. in: *Whm.* 25, 1976, 93-96).

B. H. Stolte jr. acht het mogelijk dat de Romeinse keizer Constans, die op 24 juni 341 in *Lauriacum* een constitutie heeft uitgevaardigd, dit gedaan heeft te Lorry in de buurt van Metz, of te Lorch in de nabijheid van Trier, ofwel in Lorch aan de Midden-Rijn ten noorden van Bingen. Verder hoopt hij aannemelijk te hebben gemaakt dat Constans in 341 niet in *Woerden* is geweest en dat daarom de identificering van *Lauriacum* met *Lauri* (*Tabula Peutingeriana*) en *Woerden* voorlopig iedere grond ontbeert¹).

1. Op 24 juni 341 heeft Constans een constitutie uitgevaardigd te *Lauriacum*. Waar is dit gebeurd? In feite komt slechts één plaats in aanmerking, nl. Enns (bij Lorch) in Oostenrijk, dicht bij de uitmonding van de rivier de Enns in de Donau. Dit is niet alleen het belangrijkste *Lauriacum* geweest, maar ook de enige zo geheten plaats waarvan de naam uit bronnen uit de Romeinse tijd bekend is²). Het is niet aan te bevelen, zonder ernstige redenen ten aanzien van deze kwestie zijn toevlucht te nemen tot een van de overige acht, „onbetekenende” plaatsen die onder *Lauriacus* (lees: *Lauriacum*) in Holders *Alt-celtischer Sprachschatz* zijn opgenomen. „De meeste constituties uit de *Codex Justinianus* hebben een heel wat grotere en grootsere plaats van herkomst”. Bovendien kennen we van geen van deze acht plaatsen de naam rechtstreeks uit de Romeinse tijd; in de meeste gevallen is de Keltisch-Latijnse naam *Lauriacus* enkel gereconstrueerd.

In 341 en 342 heeft Constans in het noordwestelijke deel van het Romeinse imperium gestreden tegen de Franken. Noch Holder, noch Jullian, noch De Boone (Stolte, a.w., 95 met n. 12), noch iemand anders heeft ooit de opvatting verdedigd, dat de Franken in die tijd tot het Oostenrijkse *Lauriacum* zouden zijn doorgedrongen; evenmin is zulks „misschien aangenomen zonder dat men zich heeft gerealiseerd dat dit moeilijkheden met zich meebracht”. De waarheid is dat niemand er tot nu toe bezwaar tegen heeft gemaakt dat Constans in juni 341 in het Oostenrijkse *Lauriacum* zou hebben verbleven en dat hij pas daarna naar het westen zou zijn getrokken om daar de orde te herstellen, die door de Franken verstoord was.

De moeilijkheden die Stolte ziet, zijn nieuw en ongehoord. Hij neigt tot de mening dat Constans op 24 juni 341 reeds bezig was met de strijd tegen de Franken. „Het ‚seizoen’ voor de oorlog begon in de oudheid in de lente en de kans is dus groot, dat Constans zich in de zomer daadwerkelijk hiermee heeft bezig gehouden”. Afgezien van de vraag of hier sprake is geweest van een zware strijd, zal het

initiatief toch wel van de Franken zijn uitgegaan. De Romeinse keizer kan heel goed pas in een later stadium op het „oorlogs”toneel zijn verschenen. Uit de woorden van Libanius krijgt men bovendien de indruk dat dit inderdaad het geval is geweest.

2. Waar heeft de strijd tegen de Franken zich afgespeeld? Hierover is niets met zekerheid te zeggen. Met De Boone kan men vermoeden „dat moeilijkheden zijn ontstaan langs een betrekkelijk breed front”, ten zuiden en ten westen van de Rijn. Als men Libanius mag geloven, betrof het „een Keltisch (= Germaans!) volk aan de overzijde van de Rijn (de Franken), wier gebied zich helemaal tot de oceaan (= Noordzee) uitstrekt”. Hieruit is moeilijk iets anders te concluderen dan dat deze Franken oorspronkelijk woonden op de rechteroever van de Rijn, en verder noordelijk en oostelijk daarvan, d.i. wat ons land betreft vooral ten noorden van de Rijn; vgl. de Tabula Peutingeriana, waarop noordelijk van deze rivier in het vrije Germanië de woorden Pranci (lees: Franci) en Francia vermeld staan. Uit Libanius valt verder op te maken dat de Franken volgens hem afkomstig waren uit het noorden en vandaar het Romeinse rijk waren binnengedrongen. In verband met hen spreekt Libanius over de branding van de zee en de koude van het noorden.

„Van de historicus Sokrates weten we, dat zij (= de Franken) Romeinen in Gallië hebben aangevallen”. Hieraan kan nog worden toegevoegd dat in de Consularia Constantinopolitana onder het jaar 341 wordt medegedeeld dat toen door Constans is gestreden tegen de Franken, „in Galliis”³). Dit betekent echter geenszins dat men hierbij enkel mag denken aan een gebied waartoe ons land niet (gedeeltelijk) behoord zou kunnen hebben. In de laat-Romeinse tijd werd het gehele gebied ten zuiden en ten westen van de Rijn tot Gallia of liever de Galliae gerekend, dus ook de provincies Germania Prima en Secunda⁴).

„Muntschatvondsten, die vaak wijzen op oorlogshandelingen, dragen er in dit geval weinig toe bij om de plaats van actie te bepalen”. Mede daarom kunnen de muntvondsten uit het gebied van Luxemburg en Trier „met een jongste munt van Constans of zijn tijdgenoten, Constantinus II en Constantius II” geen steun bieden aan de hypothese dat Constans op 24 juni 341 een constitutie zou hebben uitgevaardigd in Lorry, Lorch of Lorch.

Indien men het onder 1 betoogde niet van doorslaggevend belang acht en als men van mening mocht zijn dat Constans reeds voor 24 juni 341 gewikkeld kan zijn geweest in een strijd tegen de Franken, dan is er geen bezwaar tegen om — met Jullian, Byvanck, De Boone en Beunder — rekening te houden met de m.i. uiterst geringe kans dat Lauri van de Tabula Peutingeriana identiek zou zijn met Lauriacum als de plaats van uitvaardiging der constitutie van 341.

In ieder geval is het goed mogelijk dat Constans in de strijd tegen de Franken ook op de zuidelijke oever van de Oude Rijn heeft verbleven, b.v. in Woerden (= vermoedelijk Lauri [nominativus: Laurum of Laurium?, minder waarschijnlijk Lauriacum]). Hierbij is het dan een grote vraag wat de keizer nog kan hebben

aangetroffen van het castellum dat daar vrijwel zeker in vroeger tijd moet hebben gelegen ⁵⁾). In verband met deze kwestie mag ook nog gewezen worden op enige laat-Romeinse munten die in Woerden aan het licht zijn gekomen, in het bijzonder van Constantinus II en Constans ⁶⁾).

Ten slotte, om misverstanden te vermijden: de schrijver van deze reactie is van mening dat de constitutie van 24 juni 341 is uitgevaardigd te Lauriacum in Noricum (Oostenrijk) en niet te Lauri - Woerden.

Noten:

- 1) Zie voor de litteratuur het boven geciteerde artikel, vooral de noten op p. 96 (in n. 12 lezen: C. Jullian, *Histoire de la Gaule*, VII enz.).
- 2) Zie Pauly-Wissowa, *Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* 12 (1924), 1017 vv. (M. Fluss), en *Der Kleine Pauly* 3 (1969), 520 v. (A. Neumann).
- 3) A. W. Byvanck, *Excerpta Romana* I, 's-Gravenhage 1931, 487.
- 4) Zie o.a. *Excerpta Romana* I, 561 (*Notitia Galliarum* VIII) en 566 (*Notitia dignitatum Occidentis* III).
- 5) J. E. Bogaers - J. K. Haalebos, *Bulletin Kon. Ned. Oudh. Bond* 74, 1975, 223 v.
- 6) A. W. Byvanck, *Excerpta Romana* III, 's-Gravenhage 1947, 133.